

ŽIVOTNA PRIČA

**Kad strojevi potpuno utihnu:
Život nakon jedne tvornice**Piše [Danijela Stanojević](#), petak, 22.8.2025. u 11:00

Čitanje članka: 7 min



Foto: PRIVATNA ARHIVA

Dok su druge generacije učile nove jezike, Đurđica Grozaj u istome jeziku - šavu - postajala sve elokventnija. Danas ima 39 godina radnog staža; prirodno je i to da ne prestaje raditi. Kamensko joj je bio cijeli život...

"Našminkam se, odjenem, fina, mirisna da budem lijepa. Zato što dok nisam stala na svoje noge morala sam nositi tuđe, nikad si ništa nisam smjela kupiti, morala sam dati novac tati. Kupila sam si hlače jednom i on mi ih je izrezao, a ja sam ih sašila i poslije nosila još dvije godine". To je Đurđica Grozaj. Dnevni ritual nije hir, nego navika dostojanstva: frizura, šminka, lijepa odjeća - svaki dan. Jer ljepota je, najprije, pravo.

AD

Rođena 1957. u Zagorju, odrasla je u kući u kojoj se novac brojao prije kruha. Sitna, štedljiva na sebi, široka prema drugima. Rano je počela raditi; svaki je zarađeni novčić odlazio obitelji. U glavi su joj živjele haljine koje nije mogla kupiti - pa ih je zamišljala, krojila, pa učila kako od komada tkanine složiti čitav život. Ondje gdje je drugima tekstil industrija, njoj je tekstil bio jezik.

POGLEDAJTE VIDEO:

lesnina
XXXL

XXXL prilika!

**KUTNA GARNITURA
MARIO**

€1.599,00

€ 1.199,00**TROSJED KAYA LUX**

€549,00

€ 399,00**MADRAC RELAXTIC
90x200 cm**

€159,00

€ 119,00

U Kamenskom je naučila ritam stroja i šutnju ženskog rada: uzorak - kroj - igla, dan za danom. A onda - privatizacija. Najprije kašnjenja, potom neisplaćene plaće, pa ulica. Kad su je pitali što joj treba, nije tražila namještaj. Tražila je da joj ostave štednjak, da djeci može skuhati ručak. Zнала je skupljati ostatke na placu, jesti u javnoj kuhinji. To nisu metafore. To su dani.

AD

For Videos Join Our Youtube Channel: [Join Now](#)

Kaže da nije potkupljiva i da cijeli život govori istinu.

- Cijeli život zarađujem sa svojih deset prstiju. Nisam imala 'crni fond' - ništa što prije nisam zaradila - kaže.

AD

For Videos Join Our Youtube Channel: [Join Now](#)

Igre na sreću mogu izazvati ovisnost. 18+

U sjećanje joj je urezana i jedna precizna gorčina: dok su one kopnile, ministar je svaki mjesec donosio sako da mu ga proširi. Jedni se šire, drugi se sužavaju; jedni popravljaju tkaninu, drugi krpaju život.

- Mi u parku, a mafija oko nas. Spavamo na strganim kartonima, svaki kamenčić te žulja, gledaš u nebo i pitaš se - nismo li zaslužili nešto bolje? - pitala se Đurđica.





Foto: PRIVATNA ARHIVA

Kad su radnice izbačene, otišle su ondje gdje je bilo mjesta - u park. Štrajk gladu trajao je dovoljno dugo da tijelo zapamti hladnoću, a grad sram. I dok su institucije šutjele, novinari su ostali. To je bio trenutak u kojem su žene, najčešće posprdno nazivane "stare" ili "babe", rekle: Nismo dekor tranzicije. Mi smo rad. Ne "biti posao" - imati posao i biti plaćene.

Kad je štrajk završio, počeo je teži dio - preživjeti. Đurđica je s kolegicama 2011. osnovala Udrugu Kamensko. Ne da se tješe uspomenom, nego da rade. Zvale su ljude, pisale dopise, tražile strojeve, krečile zidove, popravljale instalacije. Radionica na Knežiji postala je mjesto gdje se kroje komadi i životi. Tečajevi, prepravci, radionice; žene dočekane do mirovine; djevojke koje uče kroj; susjede koje donose prevelike kapute i premale plaće. Ovdje održivost nije parola, nego smjena - i isplata na kraju mjeseca.

Danas crta krojeve za butike, šije kostime, podučava i vodi radionicu. Djevojački san o lijepoj odjeći nije nestao - sazrio je: ljepota kao oblik otpora, uspravljanje. Svakog jutra se uredi - ne zato što mora, nego zato što može. Tko je jednom bio prisiljen nositi tuđe, zna koliko znači napokon nositi svoje - i biti svoja.

Bijes pretvorile u zanat

Država je 2012. taj rad prepoznala i Đurđici dodijelila Državnu nagradu za volontiranje. Nije to bio poklon, nego javno izgovoreno: ovo vrijedi. A grad? Na mjestu tvornice niknuli su mramor i staklo.

- Može sve biti od mramora, ali to će uvijek ostati Kamensko - simbol borbe i simbol patnje - govori. To nije nostalgija, to je topografija sjećanja: kad izbrišeš industriju, izbrisao si i žene koje su je iznijele.

Društveno-politički okvir ove priče nije fusnota: deindustrijalizacija, nekretninski uzlet, žensko siromaštvo koje se najlakše sakrije riječju "tranzicija". Kamensko nije iznimka nego paradigma. Razlika je u tome što su ove žene, predvođene Đurđicom, pretvorile bijes u zanat, prosvjed u proizvodnju, očaj u posao. Umjesto šutnje - revije koje slave vrijednost, ne trend; umjesto čekanja - tečajevi koji dižu vještinu i samopouzdanje; umjesto milostinje - račun za dobro obavljen rad.



Foto: PRIVATNA ARHIVA

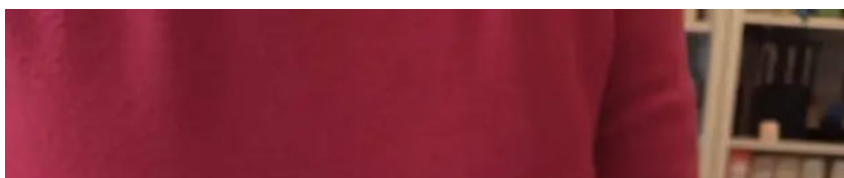




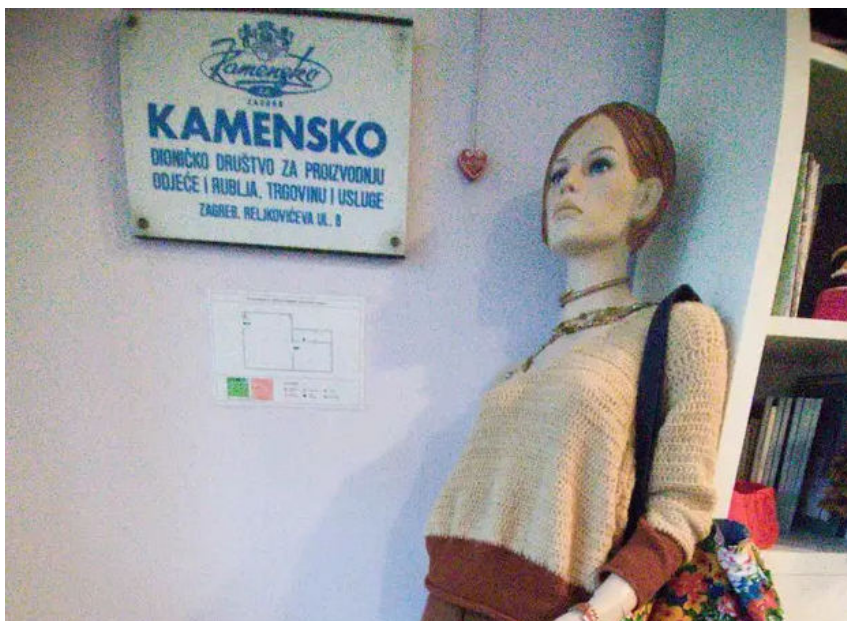
Foto: PRIVATNA ARHIVA

Ako je pitate što ju je držalo, neće vam držati govor. Reći će: ljudi - žene koje nisu pristale biti statistika; djeca koja su trebala ručak; radionica kojoj je trebalo svjetlo. Reći će i ovo, tiho i tvrdo:

- Ne treba nas žaliti. Treba s nama raditi.

U tome je filozofija Đurđice Grozaj - dostojanstvo nije osjećaj, nego praksa. Naučila ju je onda kad je od izrezanih hlača napravila nove: prvo sašiješ ono što ti je netko pokušao oduzeti, pa u tome odeš dalje.

Zato ova priča ne traži sućut, nego prepoznavanje. U zemlji koja prebrzo ruši, a presporo pamti, u učionici koja se zove radionica i u jeziku koji se zove kraj, još se čuje isti šum: kad strojevi utihnu - ostaje srce rada.



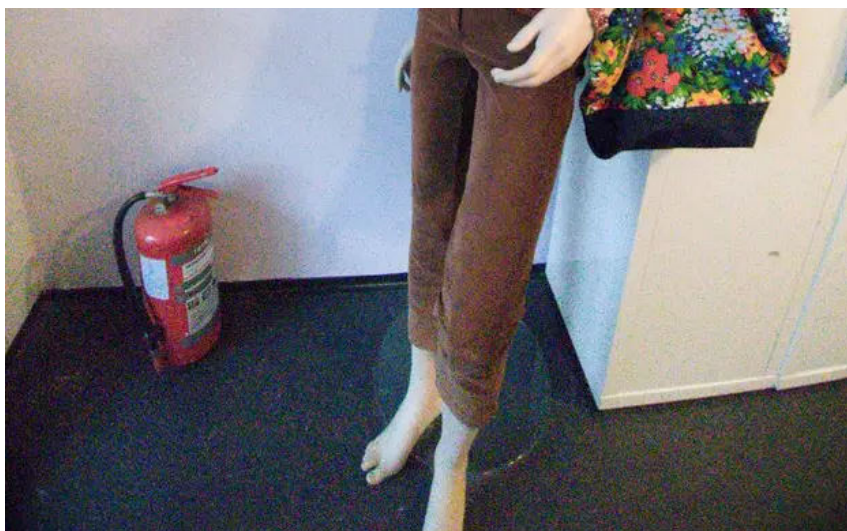


Foto: PRIVATNA ARHIVA

Prekretnica je bila brutalna u svojoj suhoći: zbor radnih ljudi došao je - i zatvorio tvornicu. Bez tutnja strojeva, bez riječi koje bi grijale. Vrata su se zatvorila; svi su završili na burzi. Na šalteru su joj rekli: "Prestari ste, ima mladih." To nije bila rečenica, to je bila presuda.

Sljedeći čin: glad. Nisu jele. Štrajk gladu nije bio performans; bio je jedini jezik koji je još imao težinu.

Spavale na kartonu

- Nudili su nam čevape da prekinemo štrajk - kaže. Pritisak: ogroman, proračunat, hladan. Devetog dana promijenile su scenu: povukle su se u tvornicu i svakog dana izlazile u mimohod. Radile su rekvizite, cvjetice - male znakove postojanja, da nisu izbrisane iz papira ni evidencija. Svi su ih čuli i vidjeli, ali nisu marili. To je možda najtočnija definicija tranzicije: vidljivost bez priznanja.





Foto: PRIVATNA ARHIVA

Kad su stigle ovrhe, nije bilo vremena za ponos. Trebalo je preživjeti. Na Institutu Ruđer Bošković dobila je posao čistačice.

- Moraš platiti ono što ti je stiglo, nema rasprave - kaže mirno, kao kad mjeri tkaninu prije reza. Njezin životopis bilježi i ono što statistike ne vole: osam godina vođena je stečajna nagodba. Pravda je kretala polako, a računi - redom.

Lokacija tvornice bila je 'privlačna'. To je rečenica koja sve objašnjava i ništa ne opravdava. Danas su ondje stanovi. Memorija ne prati građevinske dozvole. Tko god je kročio tim dvorištem zna - tu je bila tvornica. Tu su žene šivale, tu su spavale na kartonu, tu su nosile transparent: "Nismo li zaslužili nešto bolje?"



Foto: PRIVATNA ARHIVA

Ovo nije fusnota; ovo je unutarnja bilješka uz ime Đurđice Grozaj. Zatvaranje, glad, mimohodi, odbijenica na burzi, metla u ruci na Ruđeru, beskrajni sudski spisi i, naposljetku, bageri koji "oslobađaju prostor" - sve to stane u jednu biografiju. A kad je pitate što je ostalo, ne govori o gubitku, nego o radu: krojevi za butike, kostimi za pozornicu, svakodnevna radionica u kojoj se mirno i uredno vraća smisao mjeri i šavu. Narudžbe su stizale tiho, bez fanfara - kao potvrda da se iz parka može natrag u posao. Kao Kamensko sašile su 50 zastava za Pride za Grad Zagreb - za Društvo prijatelja dubrovačke starine šivale su 126 košulja, 112 hlača i suknji te 12 uniformi -

ljetnih i zimskih. Brojke nisu ukras; one su dokaz rada i povjerenja.

I zato ova stranica završava rečenicom koja bi mogla stajati nad ulazom u svaku halu koja je ikada zatvorena:

- Vidjeli su nas, ali nisu marili. Mi smo, unatoč tome, nastavile raditi - prisjeća se.

Od izrezanih hlača - nove

Rođena u Krapini, Đurđica je u svijet rada ušla s petnaest godina. Nije bilo prijelaznog razdoblja ni djetinjstva na odgodu: prije svega je učila šivati, sjediti nad krojevima i mjerom, učiti da tkanina ima logiku, a ruke pamte ono što im povjeriš. Radila je cijeli dan - od jutra do noći - i vraćala se kući kroz mrak i polja, s osjećajem da je jedan život već proživjela do večere. Prvu je plaću morala dati majci "na čuvanje": ne kao kaznu, nego kao lekciju o kućnim pravilima preživljavanja. U toj se gesti sažima čitav odgoj: najprije kuća, pa haljina; najprije kruh, pa san.



Foto: PRIVATNA ARHIVA

Kasnije će Zagreb i tvornice doći kao veći stol za isti zanat, ali temelj je ostao krapinski: jednostavnost, rad, šutnja koja ne kuka, nego traži rješenje. U svim tim desetljećima promijenit će se tehnologije i politike, ali kroj ostaje kroj, a mjera - mjera. Dok su druge generacije učile nove jezike, ona je u istome jeziku - šavu - postajala sve elokventnija. I zato je danas prirodno čuti da Đurđica ima 39 godina radnog staža; prirodno je i to da ne prestaje raditi. To nije tvrdoglavost, nego identitet: kad je rad ono što te uspravlja, prestanak nije odmor, nego gubitak oslonca.



Foto: PRIVATNA ARHIVA

U njezinu ritmu prepoznaje se pouzdanost naučena s petnaest: točnost, urednost, odgovornost. U svakom komadu koji izađe iz radionice vidi se trajanje - godine ruku koje znaju gdje je „prava strana“ i kako se greške ne skrivaju, nego ispravljaju. A kad kaže da svako jutro mora biti sređena, namirisana i lijepa, to nije taština: to je navika dostojanstva djevojke koja je nekad davala plaću kući i izrezane hlače pretvarala u svoje. U tom krugu - od Krapine do radionice na Knežiji - zapravo se nije promijenilo ništa bitno: rad ostaje njezina rečenica, a ljepota - njezin potpis.

Zato ova priča ne traži sućut, nego prepoznavanje. U zemlji koja prebrzo ruši, a presporo pamti, u učionici koja se zove radionica i u jeziku koji se zove kroj, još se čuje: kad strojevi utihnu, ostaje srce rada. Tamo gdje je Đurđica, ondje je danas Kamensko. I ondje se svaki dan ponavlja mali čin prkosa: rad – i jedno "dosta je bilo nošenja tuđeg".

*Ovaj je sadržaj potpomognut sredstvima **Agencije za elektroničke medije** u okviru programa "Novinarska izvrsnost". Sadržaj je isključiva odgovornost autorice i ne odražava nužno stavove AEM-a.*